

מראי מקומות, שיעור מאת הג"ר יוסף אלפנט שליט"א

במות כ. בענין יבום בנשים האסורות בלאו או בעשה

1. משנה יבמות כ., וז"ל, "כלל אמרו ביבמה כל שהיא איסור ערוה לא חולצת ולא מתייבמת איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתייבמת אחותה שהיא יבמתה חולצת או מתייבמת, איסור מצוה שניות מדברי סופרים איסור קדושה אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל ובת ישראל לנתין וממזר."

וגמרא שם, וז"ל, "אלמנה לכהן גדול: קפסיק ותני לא שנא מן הנשואין ולא שנא מן האירוסין בשלמא מן הנשואין עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה אלא מן האירוסין לא תעשה גרידא הוא יבא עשה וידחה לא תעשה, אמר רב גידל אמר רב אמר קרא ועלתה יבמתו השערה שאין ת"ל יבמתו מה תלמוד לומר יבמתו יש לך יבמה אחת שעולה לחליצה ואינה עולה לייבום ואיזו זו חייבי לאוין ואימא חייבי כריתות אמר קרא אם לא יחפוץ האיש לקחת הא חפץ מייבם כל העולה לייבום עולה לחליצה וכל שאין עולה לייבום אינו עולה לחליצה א"ה חייבי לאוין נמי הא רבי רחמנא יבמתו ומה ראית מסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קדושין חייבי כריתות לא תפסי בהו קדושין."

ורש"י שם, וז"ל, "קפסיק ותני. אלמנה לכ"ג לא שנא נפלה לפניו מן הנשואין דהיינו תרתי לגריעותא חדא דאלמנה היא ואיכא לאו דאלמנה לא יקח ועוד דבעולה היא ואיכא איסור עשה לגביה דכתיב אשה בבתוליה יקח ולא בעולה ולאו הבא מכלל עשה עשה: יש לך יבמה כו'. דאם כתב ולא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה השערה הוה משמע דההיא דקרינא ביה לקחת הוא דקא מצרכה רחמנא ועלתה השערה לחלוץ אבל חייבי לאוין דלא קרינן בהו לקחת לא קרינן בה ועלתה להכי הדר כתב יבמתו למימר דיש לך יבמה אחרת שעולה השערה לחלוץ ואע"ג דלא כתיב בה לקחת שאין עולה לייבום: אימא חייבי כריתות. נמי לילף מהכא דליבעי חליצה ואמאי פטרינן לגמרי: תפסי בה קידושין. הילכך קרינן ביה לקחת בדיעבד אבל חייבי כריתות לא תפסי בהו קידושין ואפי' עבר האי יבם ונסבה לאו קיחה היא:"

2. רש"י יבמות ט., וז"ל, "והרי איסור מצוה ואיסור קדושה. לקמן בפרק כיצד כו' (דף כ.) כל שאיסורו איסור ערוה לא חולצת ולא מתייבמת, איסור מצוה כגון שניות מד"ס כדמפרש לקמן בפ"ב (כא.), או איסור קדושה כגון שנפלה לפניו ממזרת או נתינה שהיא בלאו חולצת ולא מתייבמת חולצת דלא אלים איסור לאו בלא כרת לאפקועי ייבום לגמרי ולא מתייבמת דהא אסורה ל', ופליג ר"ע דאמר בפ' החולץ (לקמן דף מט.) חייבי לאוין כחייבי כריתות דקתני איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דיש ממזר מחייבי לאוין ולר"ע אלים לאו למיפטר בהו בולא כלום כערוה גמור:"

ורש"י שם י., וז"ל, "וחייבי לאוין בני חליצה ויבום נינהו. כלומר זקוקה היא להתייבם ואין איסור לאו פוטרת מן החליצה דהא מאחות אשה ילפינן שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת והלכך לא מצי למיתנייה במתניי:"

בענין כל שאינו עולה ליבום בנדה ומעוברת.

(א) (בדף 3.) נה"ה ואחות אשה. הקשו דנדה תהא פרוה אפי' לכשתטהר, משום דנאסרה עליו בשעת נפילה, ותי' דנדה ל"ד לאחות אשה ע"י דנאסרה לכל ואינה היסור של קרובות. והנה בתחילה סברי התוס' דעדיין יש לה דין לענין דאם בעלו לא קנו, ואח"כ מסקי התוס' דאפי' אם בא עלי' בנדה קנאה, משום דאין לה שום דין לענין יבום ואינה אפי' כמו חייבי לאווין ועשה, אלא דהוי כמניעה בעלמא וע"כ קנאה דאיכא הכא דין יבום. ובהרא"ש ג"כ תי' זה התי' של התוס' והי' סובר בתחילה דנהי דלא שייך למילף נדה מעריות דל"ד לאחות אשה דאסורה לכל ואינה היסור קרובות לענין דנאמר דנאסרה, ובכ"ז הקשה דתהי' לאו בת חליצה כמו בחליצת מעוברת דע"י דלאו בת יבום היא אינה בת חליצה בשעת עיבורה, ולריך ביאור לזה. וגם בחליצת מעוברת דקיי"ל דאינה בת חליצה בשעת עיבורה לריך ביאור.

והביאור לזה בעזהש"י דיש ב' דיני כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה, דין אחד לענין דליכא זיקה כלל וילפינן מקרא דלקחת דין זה דכל שא"ע ליבום א"ע לחליצה ומותרת לשוק, ואף באופן שאינו בכלל דין דלרור לענין שיבי' פטור ואיסור בעלם הנפילה אבל בכ"ז יש דין לפטור מיבום ומחליצה גם בלא דין דלרור וכמו שנבאר לקמן בסו' ב'. וגלמוד לקמן (דף כ'). מקרא דלקחת דכל שא"ע ליבום ע"י דין כרת א"ע גם לחליצה, ויש דין שני דאף שאינה באופן זה שאינה נופלת ליבום ולחליצה לענין שתאז בלא חליצה משום הוי בכלל דכל שא"ע ליבום א"ע לחליצה לענין קנין יבום וחליצה. ודין זה מבואר לגבי חליצת מעוברת שהפילה אליבא דר"ל דאף דליכא בה אפי' כרת דהוי כמו יבם קטן הבא על יבמה גדולה דתגדלנו כמו שכתבו התוס' בר"פ החולץ (דף ל"ה:) ומ"מ לענין דלאו בת יבום וחליצה היא בשעת עיבורה קאי שוב בכלל הגז"כ דלקחת דלאו בת חליצה נמי היא.

4. תוס' יבמות ז. ד"ה בשלמא, וז"ל, "תימה, דמן הנשואין נמי תיקשי ליה דאמאי חולצת כיון דאין עולה לייבום דלא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה ותיהוי כי חייבי כריתות, וי"ל דלא קאמר בשלמא אלא ממאי דאין מתייבמת: "

5. תוס' הרא"ש כ. ד"ה אי הכי, וז"ל, "ומיהו קשיא לי על פירוש רש"י שפירש וז"ל אבל חייבי לאוין דלא קרינן בהו לקחת לא קרינן ביה ועלתה להכי הדר כתיב יבמותו לומר לך דיש יבמה אחרת שעולה השערה לחלוץ אע"ג דלא קרינן לקחת דאינה עולה ליבום, ובמה שגג הגאון דחייבי לאוין לא קרינן ביה לקחת ואין עולין ליבום, ועוד שרב גידל השיב להפך ממה ששאל בעל התלמוד דאיהו הוה בעי למימר שיתייבמו [חייבי] לאוין דעשה דוחה לא תעשה והוא השיב דפשיטא דאין מתייבמין דלא קרינן בהו לקחת ונתרבו לחליצה מיבמתו, ונ"ל שכך דעת רש"י לומר אבל חייבי לאוין דלא קרינן בהו לקחת כלומר לקחת לו כדמפורש בקרא דלעיל ולקחה לו לאשה ויבמה ודרשינן שמגרשה בגט ומחזירה וזה אי אפשר בחייבי לאוין דהא ביאה שנייה אסירא להו, וכיון דלא קרינן בהו לקחת כדמפורש בקרא דלעיל לא קרינן בהו ועלתה, להכי הדר כתיב יבמותו לומר דיש לך יבמה אחרת שעולה השערה לחלוץ אע"ג דלא קרינן לקחת כדמפורש לעיל ומחמת זה אינו עולה ליבום. "

6. חידושי הרשב"א כ: סד"ה ומסתברא, וז"ל, "ופרקין מסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קדושי וכיון שכן קרינא ביה טפי לקחת כיון דבעלמא בת ליקוחין היא בדיעבד אבל חייבי כריתות לא קרינא בה לקחת כלל דאפילו בעלמא לא תפסי בהו קדושין כלל ואפי" בדיעבד וכיון שכן דין הוא שלא יעלו לחליצה כיון דלא קרינא בהו כלל לקחת לא ביבמה ולא בעלמא, כנ"ל. "

7. רש"י יבמות ג., וז"ל, "ה"א מיחלץ חלצה. שלא להפקיע מצות ייבום אבל יבומי לא משום גזירת הכתוב דלצרור קמ"ל מתני' הואיל ופטרה הבת מזיקת יבום פטורה מן החליצה דכל העולה לזיקת ייבום עולה לזיקת חליצה וכל שאין עולה לזיקת ייבום פטורה מן החליצה וכל היכא דאמרינן חולצת ולא מתייבמת משום ספקא הוא: "

וגליון הש"ס שם, וז"ל, "עיין לקמן ד' כא. וצע"ק. "

8. תוס' יבמות ח. ד"ה תרי איסורי, וז"ל, "ולא דמיא איילונית לחייבי עשה דילפינן בפרק שני (לקמן דף כ.). לחליצה, דאיילונית מיעטה הכתוב בהדיא דלא הויא בכלל היתר אשת אח: "

9. תוס' יבמות ח, וז"ל "כל היכא דאיכא תרין לקוחין כו'. וא"ת חייבי עשה נמי ליתסרי לצרה דליכא למימר דאי בעי האי נסיב ואי בעי האי נסיב, ועוד תימה דהשתא ליכא בצרת ערוה כרת וא"כ תיבעי חליצה כמו חייבי עשה דמרבין להו מיבמתו בפרק שני (לקמן כ.), וי"ל דחייבי עשה דאיתרבו לחליצה ואית בהו זיקה קצת הוו בכלל ולקחה וא"כ צרת ערוה ע"כ לא בעיא חליצה דאי בעיא הוי בכלל ולקחה ועוד ולקחה משמע לשון תפיסת קידושין הלכך חייבי עשה דתפסי בהו קדושין הוו בכלל ולקחה: "